

ERDEM BAYAZIT'TA ŐEHİRİN HÂLLERİ

PROF. DR. ERDOĞAN ERBAY*

Öz

İnsan, yitiği olan bir varlıktır. Bu yitik, asıl vatanıdır. Vatan ise, Cennet'tir. Cennet, insanın yaşıadığı ilk ve en güzel mekân idi. En güzel Őeylerin bulunduğu Cennet'i yitiren insan, yeryüzünde bu mekânı yeniden kurmanın peşinde olmuştur. Yeryüzünde, yaşıadığı mekânları ilk ve en güzele benzetmek, o tadı yeniden ve ebedî olarak almak, mükemmeli tekrar bulmak arzusu ile Şehirler kurmuştur.

Medeniyetler, tarih boyunca inşa ettikleri Şehirler aracılığı ile varlıklarını ispat etmişlerdir. Şehir, canlı bir organizmadır. İnsanın ve medeniyetin, maddi ve manevî ürettiği bütün değerler, söz konusu organizmanın şahsında bir karakter olarak tecessüm etmiştir. Bu karakter, bu dünyada misafir olan insanın, ebedî kalmak için, arza vurduğu damgadır. İnsan, geçici olsa da, yaptığı ve kurduğu kıymetler, insanlığın hafızasında her daim yaşayacaktır. Bu, insanın yaratılış görevidir.

Bu bağlamda, Erdem Bayazıt, insan varlığının, hem inşa ettiği, aynı zamanda ruhsuz bırakıp yok ettiği Şehri "Şehrin Ölümü" Şiirinde ameliyat masasına yatırmaktadır. Bu Őiirden hareketle Şehrin, tarihî ve kültürel bağlamından koparılarak, nasıl kimliksiz bir öteki hâline dönüştürüldüğünü tahlile gayret göstereceğiz.

Anahtar Kelimeler: Şehir, Erdem Bayazıt, kimlik, medeniyet, kültür.

* PROF. DR. ERDOĞAN ERBAY, Atatürk Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Öğretim Üyesi Email: eerbay@atauni.edu.tr.

ABSTRACT

A human, is an asset that has loss. This loss of the actual motherland. If the homeland is heaven. The first of the people of paradise and was the most beautiful accommodation Paradise where the most beautiful things to lose human on the earth to this destination has sought to set up. The first places on earth, lived and most to beautiful, it seam indent lightened taste again and again to get the desire to find the perfection has partnered with the cities.

The date of civilisations built cities have opted to prove by means of assets. The city is a vibrant. The humans and civilization and all the produced by the material and spiritual values of the organism is becoming apparent in has a character. Workarounds for this character of the people of the eternal to stay in the hit brand. Although the temporary human, he established the securities and always will live in the memory of the humanity. This is the role of the creation eagerly waits for the people.

Facts about the Erdem Bayazıt, human presence, both built by the soulless and at the same time the city "no" in his poem analysis death of the city in collaborating with organizations around the table We were in the city of the historic and cultural identity the pick-ups are promoting the other specifying how a analysis we will endeavor to how long it took to convert.

Keywords: City, Erdem Bayazıt, identity, civilisation, culture

چکیده

انسان موجودی است که گم شده دارد. این گم شده موطن اصلی می باشد. وطن هم جایی است که تعبیر از بهشت دارد. بهشت زیباترین جایی بود که انسان اولین بار در آن زندگی کرده است. انسانی که بهشت را که زیباترین مکان می باشد گم کرده است در پی بازسازی این مکان در روی زمین می باشد. انسان برای بازسازی آن مکان زیبا و شبیه سازی آن در روی زمین و به بهانه گرفتن ابدی آن طعم شهرها را بنا نهاده است.

مدنیتهای در طول تاریخ بوسیله شهرهایی که ساخته اند وجود خود را اثبات نموده اند. شهر یک ارگانیسم زنده هست. تمامی ارزشهای مادی و معنوی که انسان و مدنیت در این ارگانیسم ایجاد نموده است در آن مجسم شده است. این کاراکتر برای انسانی که در این

دنیا مسافر می باشد تلاشی برای ابدی شدن می باشد. انسان اگر چه فانی و گذرا باشد با کارهایی که کرده است دایما در ذهن انسانیت باقی خواهد ماند. این وظیفه در خلقت انسان می باشد.

در این راستا اردم بایازید، در شعر "مرگ شهر" هم شهری که انسان بوجود آورده و هم بدون روح ویران نموده و ترک کرده است را تشریح نموده است. در این شعر در مورد چگونگی ترک شهر و گسستن از میراث تاریخی و فرهنگی و تبدیل شدن به مکانی بی هویت بحث شده است.

کلید واژه ها: شهر، اردم بایازید، شناسنامه، مدنیت، فرهنگ.

GİRİŞ

İnsanlık, dünyaya yeni gelen çocuğun serüvenini yaşar. Başlangıçta, her anlamda muhtaç bir varlık olarak meydana adım atan çocuk, ilkel ama sade, küçük fakat sevimli bir oluş biçimine sahiptir. Fizikî, ruhî ve zihnî yapılanma/şekillenme, irsiyetin yükleriyle birlikte, çevrenin, dolayısıyla şartların hazırladığı imkânlar içerisinde teşekkül eder. Kendisine hazır olarak sunulan bu imkânlar, tatminkâr bir zemin oluştursa da, çocuk, "adam" ya da "kendi" olmak adına, bir takım adımları atmak, sunulmuşu alt üst etmek durumunda kalmaktadır. Çocuk, kendi varlığını da hazırlayan, öncelikler tarafından oluşturulmuş kurallarla çerçevesi belirlenmiş bir dünyaya doğar. Bu dünya, medeniyet kavramının içerdiği değerlerle örülü, tecrübe ve erdemler tablosudur. Bu tabloda yer almak, değişmek ve değiştirmek, ekleyip çıkarmak, önceki ile sonraki arasındaki farkı ortaya koymak, ferdî sorumluluk sayesinde şahsiyet kazanmak, çocuğun kendini idrâki gibi, ferdin kendi oluş sırrına ermesidir. Bu sırta vakıf oluşturma, önce gelenin yaptıkları temel vazifesi görürken, sonra gelen, temelin üzerine yeni katlar inşa edecek, binayı yükseltecektir. Bu yükseliş, netice itibarıyla bir inkâr değil, insani varlığın gereğini yerine getirmek maksadına yönelik bir adımdır.

İşte, insanlık da, bir çocuğun doğumundan itibaren başlayan "olma" ve "erme" serüvenini yaşayarak varlığını sürdürür. İnsanın, "olma" ve "erme" adına düştüğü ve yürüdüğü yolun başlangıç noktası, göçebeliktir. Zira, aslî vatandan koparken kaybettiğinin doğurduğu boşluk hissi, insan için telâfisi mümkün olmayan bir yokluktur. Bu boşluğu doldurmak için,

hedefi ve kuralları önceden kestirilemeyen yolculuklara çıkmak, tecrübe etmek, doğru ve güzel olanda karar kılmak, erişilecek menzilin belirlenmesi için esastır. Bu esas kurulumun arkasından gelen ikinci merhale, medeniyettir. Medeniyet, uğraklar ve duraklar terkididir. Medeniyet adına geleceğe ışık tutan uğrak ve duraklar ise, şehirlerdir. Bir niyet ve düşünceyi kurduğu şehirlerse, medeniyet inşa etme kemâline eren insanlığın beşiğidir. İşte, birçok savrulma, sağa sola yalpalama, iniş ve çıkışlara maruz kalmanın korkularıyla gerçekleştirilen bu yürüyüşün üçüncü ve son kertesini, kemâli yakalamaktır. Kemâlse, kaybettiğine ulaşmak ve yeniden asıl olana ermek dahası, fıtratın hoş karşılamadığı vasıfları terk etme başarılı olmaktır.

Mekân, mahremiyetin kurulduğu ve korunduğu alandır. Mahremiyetin bu anlamda varlığı, insan olmanın gerekliliğidir. Aksine, mekâna bağlı bir hayatı ve bu hayatın gereklerini yerine getirme sorumluluğunu taşımayan insan, vahşi tabiatın da kaynağı olan, anlamsız fiiller bütününe başıboş, hesap sorulmaz, hesap vermez, fıtrî ve şahsî bir akışın ruhuna teslim olur. Göçebe olmanın zorluk ve ihtiyaçlarını asgarîye indirerek çözmeyi bilen insan, buna rağmen, insanlık yürüyüşünde, ortak hayat alanları inşa etmek, paylaşmak, yalnızlık ve gurbet hislerini kalabalıklar arasında dağıtmak, sevinç ve hüznüne katılacak, başka insanlar bulmak maksadına binaen, yerleşim yerleri kurarak, tecrübelerini gösterebileceği, yer yüzünü terbiye edeceği, varlığının delillerini dikebileceği şehirler kurmuştur.

Bu şehirler, insanın ruhî derinliklerini taşıyan, mekânlardır. Ortak değerler düzenine göre işler. Hayatın her alanını ilgilendiren kültürel ve ahlâkî varlığı barındırırlar. Gelenek ve görenekler müşterekliğinde, insana has kıymet unsurlarını merkeze alırlar. Bu mekânların ustası insandır. Dolayısıyla, şehirler, ustalarının ruhlarını taşırlar. Aynı zamanda, o ruhun terbiyesini esas kabul eden büyük alanlardır.

Şehir, insanoğlunun ruhen huzura erdiği karargâhtır. İncelik ve nezaket kazanmış bir varlığa ait, fazilet, asalet ve hakikat tohumlarının yeşerdiği kimlikli belirleyicilerdir. Bu özellikleri ile şehirler, başlangıçta barınmak ve karın doyurmak gibi, tamamen maddi ihtiyacı temine yönelik hayat yaşayan insanın önüne farkındalık koymak, asıl şahsiyetine sonsuz bir âlemin kapılarını aralamanın eşliğindedir. Yani, şehir kültürü ve öğretisi, kazanma ve dünyalık sahibi olma düşüncesini yaşama denilen sürecin temelini yerleştiren bakış açısını ters yüz etme mekânıdır. Güç göstergesi

ilkellik ve vahşiliğin, insana yakışmayan yanlarını, kendi ölçüleri içerisinde terbiye zeminidir.

İnsan her şeye, her şey de insanın varlığına şahittir. Her şey, insanın fiillerine, insan ise, her şeyin hâline şahitlik etmekle mükelleftir. Her şeyin herkese, herkesin de her şeye şahit tayin edilme hâli, kaynak itibariyle ilâhîdir. Dolayısıyla, hadise ve hallere şehadet, ilâhî ve hakikî bir görevlendirilme biçimidir. Bu husus bir ilke olarak dikkate alındığında, görevlendirmeden kaynaklanan mesuliyet şuuru, dışarıdan bakıldığında kendini denetlemek adına bir mecburiyet alanı oluşturur. Aynı hususa, metafizik açıdan bakıldığında, başkalarına şahit gösterilme hâlini doğuran tabii bir işleyişin gerçekleşmesi durumu da açıkça ortaya çıkmaktadır.

ŞEHRİN HÂLLERİ

Erdem Bayazıt, yirminci yüz yılın insanı olarak, asrın hadiseleri içinde yaşar. Yaşananlara kayıtsız kalmadığı gibi, çözümler de önerir. Bu şuurla çağını yazar. O, yaşananları yazarken bir elitist tavrıyla karşımıza çıkmaz. Asıl olanın çağ değil, çağrı olduğunun farkındadır. Çağrı, çağların ötesinden, zaman, mekân ve ben gözetilmeden insana sunulan davettir. Zira, bilir ki, sadece yaşadığı mekânı, zamanı ve şahsî aktörlüğünü öne çıkaran elitist, şimdinin, buranın ve kendi varlığının asıl olduğu sınırlı bir dünyayı aşıp ötesine geçecek bir haslet taşımaz. Çünkü, asalet sahipleri, her zaman var olabilmenin, kendisi, zamanı ve mekânı ile kuşatılmış bir âlemin dışına çıkabildikleri durumlarda, yani aşkın değerler etrafında şekillenen hallerde gizlendiğini bilirler. Asalet ve şahsiyet şuuruyla o, sorumluluğu daha önce gelenlerin omuzunda taşınmış ve gereği yerine getirilmiş, ancak tecrübesi arkadan gelen nesle yol gösterici bir kılavuz sıfatıyla bırakılmış dün hasretine bağlı, mazi sandıklarına istiflenmiş hislerin esiri olmaz. Varoluş yükümlülüğü noktasında, öznellik makamını da ötekine terk edip şimdiiyi ihmâl etmez. Zira, şimdinin anlamsız kılınması, düne ait yaşanmışın da, yarın yaşanacak olanın da hebâ edilmesi sonucunu doğurur. Sorumluluk, ân'a bağlıdır. Davası olan herkes, bulunduğu zaman diliminden mesuldür. Ân ya imar edilir ya da yağmalanır. Eğer, ân imar edilmişse, ân'ı yaşayanların kendi benliklerini değil, istikbali düşünmüş olmalarındandır. Aksine bir davranış söz konusu ise, bu durumda, ân yağmalanmış, gelecek alçaltılmış demektir. Yükseliş ve alçalış arasında

duran insan, her iki uçtan da sorumludur. YükseliŐi sağlayanlar, omuzlarına yüklenen emanetin gereğini yerine getirmiş ehil insanlardır. AlçalıŐa zemin hazırlayanlar ise, “emanet ehli” olma sıfatının gerektirdiği hassasiyeti yerine getirmeyen, sorumluluğu geleceğe devreden davasızlardır. Çünkü, bugün, dünün aynasıdır. Dün, bugüne rehberlik edip yol gösterecektir. Bugün de, yarınki dünyayı hazırlayıp sorumluluğunu yerine getirmiş olacaktır.

Erdem Bayazıt, **Şehrin Ölümü** Şiirinde, Şehrin varlığını, panoramik bir çerçevenin dışına çıkararak temellendirir. Çünkü, Bayazıt'ın Şehri, canlı ve diridir. Ölü, boş ve anlamsız bir mekân algısıyla yargılanamaz. Dikey ve semavî usullerle terbiye edilerek ebediliğe adanmış, hep öteye ve yüceliğe müŐtak bir ruh âleminden inip; yatay ve dünyeviliğe mahkûm, mana ve muhteva katmanlarından arındırılmış, esrar ve gizemini yitirmiş bir mekânın aşılmaz duvarı karŐısında ŐaŐıran Bayazıt, Şehrin yok edilen Őahsiyetini aramaya koyulur. Daimî bir dönüşün, bir döneme Şahit kıldığı Bayazıt, devraldığı emanetin geleceğe aktarılması hususunda iz süren, insan ve mekânlarla yüz yüze gelmek arzusundadır. Zira, bu endiŐenin kaynağı, dünden bugüne, bugünden yarına taŐınacak, “dava” makamına kurulmuş ilâhî ve insani kıymetlerin tasarrufuna memur kılınacakların, herhangi bir Şekilde sapıklığa ve sapkınlığa uğramamış olmalarıdır.

Bayazıt, ötelere aldıda çağrı gereğince, Şehre yöneliktir, bu nedenle Şehre yönelir. Çağların çağrısını Őehirden alan Bayazıt, hayat bahŐeden merkeze doğru adım atar. Bu adımdan maksat, olma ve var olma sırrına irfan ile ermiŐlik durumudur.

Şehrin Giriş'i, Şehrin Ölümü'nü imler. Herkesin yöneldiği bir “Saadet kapısı” olmaktan çıkıp harabeye dönüşen “batmış” mekânlara gönderme yapar. O Şehir ki, diriltici ruhtan, kurucu iradeden mahrumdur. Dirilmek ve diriltmek müŐtusu içmek için kapısına varılan emin bir belde değil, Őahsiyetini meydana getiren tüm hususiyetleri çalınmış, nebbaŐ'ın yağmasına uğramış cesedin adıdır, Şehir.

Bayazıt'ta Şehrin Ölü Hâli

Bayazıt'ın Şiirinde, Şehrin birinci hâli, ruhunu kaybettiği için, değerlerden mahrum bırakılmış, ölü hâlidir. Diriltici ruh, kurucu irade ve erdirici marifetin karargâhı olan Şehir, onun mısralarında suçlu yüzüyle karşımıza çıkar. Medeniyetin, hayat verici, diri kılıcı hususiyetlerinin mührünü

taşıyan yapı, kendisine yönelen ferdin karşısına, sorumluluklarını ıskalamış olarak çıkar. Ferdîyetin müşterekliğe doğru attığı adımın yansıtıcı aynası olan şehir, şahsiyeti çalınmış insan misali soğuk, hissiz ve ötesizdir.

Dışarıdan içeriye, kabuktan öze, çerçeveden nüveye doğru adım atan Bayazıt, bulmak ümidi ile hareket eder. Terbiye görmüş müşterekliğin, ferdî vahşilikleri törpüleyen yanı, bizzat şehrin nizam ve intizamını sağlayanların elleriyle yok edilmiştir. Platon'un Devlet'inden çeşitli ithamlarda bulunarak kovduğu şair, Bayazıt'ın şiirinde, düzen getirici, dava ve meselesi olan, kaybının da farkında olan bir otorite kimliği ile karşımıza çıkar. Çünkü, şairin şuurlu, bütün âlemleri bir nizam ve ölçü üzere yaratan mutlak hüküm koyucunun belirlediği sınırlar içerisinde, sonsuz imkânlarla örülmüştür. Zira, Erdem Bayazıt şiirin, tabii ki, bütün sanatların amaç değil, araç olduğunu telkin eden, inandığını yaşayan, "işittik ve itaat ettik" diyen bir medeniyetin, içkin ve aşkın değerleri ile var olan, bu var oluş penceresinden bakan bir insandır. Dolayısıyla onun ruhu, ferdî oluş ve bulunuş sürecinin olgunlaşmasını takip eden aşamada, çalınacak ve açılması beklenen kapının, mesele olanları değil, meselesi olanları toplayacak bir meydana açılacağına inanır. Erdem Bayazıt, şiirine *Duvarlar çıkıyor önüme/Şehrin mahpus yüzlü duvarları/Hiçbir sır kalmamış ardında hiçbir duvarın* mısralarıyla giriş yapar. Aslında, şehir, şairin önünü, daha ilk adımda keser. Zira, duvar kesmek, engellemek ve herhangi bir harekete mani olmak demek değil midir? O hâlde, giriş, daha başta akamete uğrayan bir eylemdir. Şehrin girişi, şehrin tarihine dair Bayazıt'ın bilgisi dâhilindeki karakteriyle uygulamanın bir zıtlıkla karşı karşıya geldikleri, irfanın, pratiğe mağlup olduğu bir mekândır bundan böyle. Anlatmak için tanımak, vâkıf olmak için içine girmek, hüküm vermek için bilmek, aşinalık için kültürel genlerin ortaklığını keşfetmek gerekir ki, şehrin esrarlı dünyasına girilebilsin. Şehri, medeniyet havzası konumuna taşıyan soyut ve somut değerler, dıştan içe yürüyen Bayazıt için, şehre ayrıcalık katan unsurlardır. Ancak, ayrıcalık sağlayan faziletler yok edilmiştir: *Nereye gitti diyorum benim elbisem nerede/Şehir soyunmuş diyor biri/Şehrin elbisesini çalmışlar*.

Çağ insana, insan da çağa yabancıdır. Çağına yabancı kalan insanın, çağrısı da yoktur. Kendisine, dolayısıyla çağına çağrısı bulunmayanlar, geleceğe yön verme hak ve sorumluluğunu da yitirirler. Kendine yabancı kalan insan, gündeme de yabancıdır. Söz konusu durum, yirminci yüzyıl insanının ruh medeniyetinin gerekliliklerinden koptuğunun da delilidir.

Başkaları tarafından belirlenen ötekileştirme hâli, çağın insanının benliği gibi, yaşadığı mekânı da tanıdık olmaktan çıkarmıştır. Ruh soyucular eli ile ruhları soyulan insanların kurduğu şehirler de, aynen kendileri gibi, ruhsuz, değersiz ve sırdan mahrum, yüksek binalar topluluğudur: *Bütün şehir çöküyor yüzünde bir insanın/Şehir boğuluyor içinde insanların kan gibi bir sesle/Mor bir kâbus çöküyor üstümüze/Parkta son ağaç da ölüyor intiharı hatırlatan bir ölümle.*

Dirilik, değerdedir. Değer üretmeyen, zaten ölüdür. Erdem ve fazilet taşımayan şehir, peşinen ruhsuzdur. Bundan böyle, fert için şehrin varlığı bir anlam ifade etmez. Zira, fert, ruhların müşterekliğinden uzanacağı ebediyeti kaybetmiştir. Bayazıt'a göre bu durum, netice itibarıyla bir intihardır. Çünkü, bu şekilde bir son, diri olmayı gerektirecek sebeplerin ortadan kalkmasıyla vuku bulacak trajik bir hadisedir. Şehir karşılması diyebileceğimiz şiirin ilk kısmı, şehir mersiyesi olarak da düşünülebilir.

Bayazıt'ta Şehrin Kayıp Hâli

Yitiğin farkında olmak, yola çıkmak için kâfidir. Farkındalık, bir şuur işidir. Şuurun kaynağı ise, ezeli ve ebedî bir medeniyetin varlığını bilmek, bu medeniyetin mensubu olduğu hakikatinden haberdar bulunmaktır. Bayazıt da, kaybının ne olduğunu bilenlerdendir. Bu yüzdendir ki, yegâne maksadı, güzelliği ve iyiliği çoğaltmak olan bir terbiyenin neticesinde vücut bulmuş tefekkürün ardından şehre yönelmektedir.

Anılar, ân'ın çocuklarıdır. Şiirin ilk bölümünde, ölü bir şehirle karşı karşıya kalan şair, kurucu irade olarak, vücuda getirdiklerinden arta kalan hatırlatıcılar ekseninde med-cezirler yaşar. Erdem Bayazıt'ın şehre dair anıları, ân'a sığınmış ve sığınmıştır. Ân'ın içinde saklanan ve olgunlaşan mazi, bir ruh olarak devam eder. Bu yüzden mazi, bir emanettir. Emanet ise, ehlindedir. O zaman, emanete herhangi bir şekil ve nedenle halel gelmeyecektir. O, ân şuuruna yüklenen manayı vesile kılarak maziyi de sahiplenir. Şimdinin telkin ve zaferinin, maziden öğrenilen erdemler sayesinde gerçekleştiğini şuur seviyesine taşıyan şair, bu şuurunu çevreye, bütün âleme ünleyen bir işaretçidir. Bayazıt, "Belâ" tasdikinin öğretilerini, tükenmiş ve iflas etmiş çağın nefesi kılmaya azmetmiş bir dava neferidir. Yani, o, dünden aldığı güçle, bugünün manasını kavrarken, şu ana takılıp kalmaz. Tam aksine, kendisine şimdiki hazırlayanın yaptığını, yarın için kurmak adına hareketlenir. Çünkü, köksüzlüğü reddeden bir şuur, dünü

kurduğu gibi yarını da şekillendirecektir. O, insan varlığının, daha temiz, daha saf ve daha dindar yaşadığı başlangıca dönük vurgu yapar. Bu tavır sayesinde, bir yandan, fikirlerinin sahlılığını ispatlamış olurken, öte yandan, davasının kökenine de işaret etmiş olur. Aynı zamanda, mazi ile ân, ân ile istikbâl arasındaki tabii ilişkiyi, geleneğin temel vasfı olan süreklilik ırmağında birleştirmiş olur.

Erdem Bayazıt, şehri anlattığı şiirinin ikinci kısmında, fitrî olanla sonradan icat edilmişin mücadelesine de vurgu yapar. Onu böyle bir açmazla baş başa bırakan sebep, şehre yürüdüğünde karşılaştığı, duvarla sembolize edilen manasız mekân varlığıdır. Beşer, fitrî olana sadık kaldıkça, kendi varlık kıymetini muhafaza hususunda muvaffakiyete nailiyet kesb edeceği gibi, bu kıymet hükmünün seviyesine hanel de getirmeyecektir. “En güzel şekilde yaratılmışlık” imtiyazına mazhariyet, fitrî bir hediyedir. Bu lütfu, kuvveden fiile taşımak şuuru erdiren ilme ulaşmak, erdemlerinin hem korunmasını, hem de devamının sağlanması demektir. Bu şura nâil olan beşer, varlık sırrının doğuşuna da kavuşmuş demektir. Erdem Bayazıt, dünden bugüne değişenleri şu şekilde anlatır:

*Bizim ellerimiz vardı şimdi onlar nerede/Kadife gibi okşardık çocuk yüzlerini
şimdi onlar nerede/Şehirde evler olurdu sıcak odaları olurdu evlerin/Sığımacak
yataklarımız olurdu bu bizim yatağımız derdik/Bayram günleri donanırdık su
gibi yumuşardı yüreklerimiz/Camilere dolardık tüm olmaya ererdik/Biz vardık
şimdi o biz nerede.*

Şehir, zihnî tefekkürle kalbî muhabbetin ortaklığından doğmuş bir harman yeridir. Bu harman yeri, hem oldurur, hem de erdirir. Harman yerine katar katar dökülen yigitler, ya zincirin bir halkasını teşkil edecekler, ya da viranelerde ömür tüketeceklerdir. Oldurma ve erdirme vasfını kaybeden şehir, bir millet ve medeniyet için müşterek zihin ve kalp coğrafyası olmaktan da çıkar. Bilerek bilmeyerek, şimdiden düne gidiş, sürekli bir devinim içerisinde, şimdinin anlamını idrâk etme hedefine yöneliktir. Erdem Bayazıt, maddi manada şimdii yaşarken, ruhen düne, dünün şehrine hasret duyar. Zira, o, şimdinin ruhsuz ve köksüz, iyilik ve güzellik üretmeyen şehrine kafa tutarken, oluvmadığı bu yapının yerine konulabilecek kutsal varlık alanlarına zihnî bir geçişte bulunur. Bahsettiğimiz bu zihnî taşınma ve taşınmanın alt yapısında, hanif inancının ve bu inanç etrafında teşekkül eden şehirlerin, fitrî ve tabii karakterlerini, kendilerine vücut veren ruhun safiyet ve ayarlarını daha iyi koruyor olmasına dair inancı yatmaktadır. İslâm, fitrat dinidir. Erdem Bayazıt, bu dinin bir neferi

olarak, fıtratın yüklediği sorumlulukları ifa ve edada mükellefiyetten kaçamaz. Fıtratla mutabakat sağlayarak, hâle ve istikbâle muvafık kurduğu şehir, güzel ve iyinin yeryüzünde hâkimiyet kurmasına üs olmalıdır. Neden böyle bir üsse ihtiyaç duyulur? Fitrî sadelik ve masumluga dair tüm değerleri içinde barındıran bir başlangıç şarttır. Zira, böyle bir köken, kaynak ya da başlangıç, yürünecek yol ne kadar uzun ve tehlikeli olursa olsun, bir maksudun varlığına delalet eder. Başlangıçtan uzaklaştıkça Vahdet'ten kopan, bu kopuştan dolayı bozulup fesada uğrayan hayat, fitrî masumiyet elbisesini yeniden giyebilmek için başlangıcın öğrettiği izi takibe kapı aralamaya çalışır. Söz konusu izi sürmekten maksat, kesrete düşmesinden dolayı fesada uğrayan fitrîlik ve tabîliğin, tekrar yoluna girmesini temin etmek, aynı zamanda, mevkii işgal yoluyla elinden alınan asaleti yeniden ikameye yardımcı olmaktır.

Bayazıt şiirinin ikinci bölümünde, ilâhî kaynaklı insani değerlerin yitişine hayıflanır. İnsanın insana el uzattığı, ellerin bir olup beraber davrandığı, ellerin bir için hep birlikte kenetlendiği ânlar, şehrin tanıdığı hâller değildir, artık. Dünyanın ve yeryüzünün süsü, masumiyetin timsali çocuklar, şehrin cadde ve duvarları arasında görünmez olmuştur. Zira, büyük olmak sıfatı ile onların elinden tutan, muhabbetle kucaklayan ve bir dava uğruna yol gösteren kimseler ortada görünmemektedir. Şehirli olmak bir imtiyazdı. Bu imtiyazı daha önceden yakalayanlar, geriden gelenlerin yabancılik hissine kapılmamaları, hârici âlemden kendilerine yönelecek tehlikelere karşı sığınak görevi üstlenmiş evler, bu evlerde sıcak odalar hazırlarlardı. Çünkü, bu ev ve odalar, insanın haysiyet ve şahsiyetinin muhafazasına kafes vazifesi gören mahrem alanlardır. Şehrin kalabalık ve kaosunda emniyetle kucaklayan sıcacık odalar da ortadan kalkmıştır. Aynı zamanda, insanın şehre misafir, şehrin insana sığınak olduğu zamanlar geride kalmıştır. Şehrin sokaklarında merhametin beslediği, kaside yumuşaklığındaki gönüller yok olup gitmiştir.

Hayatın her alanını ve her ânını paylaşmaktan doğan ortak şuur da devre dışıdır. Vahdete erdiğimiz bayramlar, benlik değil bizlik mekânlar, hatta makamlar olarak bir medeniyetin tüm fertlerini bir araya getiren camiler, "tam olmamızı" da sağlayamıyor. Aynı kapıya yönelmek için toplandığımız camiler, sadece Bir'in huzurunda eğildiğimiz rükular, Bir'in tekliği önünde kapandığımız secdeler, masivayı geride bıraktığımız tekbirler, çağdaşlığın ölçüsü yenişehirlerde, ilâhî ölçü ve meallerden soyutlanmış, adeta birer ritüele indirgenmiştir. Bütün bunlarla birlikte, Erdem

Bayazıt'ı kaygılandıran en büyük mesele, biz kavramının, şehir hayatıyla beraber unutulmuş olmasıdır. Biz olma şuurunun zedelenmesi, yirminci yüzyıl kapitalist anlayışın işini de kolaylaştırmıştır. Bir için ve birlik için, ortak değerler etrafında şekillenen anlayışın parçalanması, herkesin kendi dünyasını kurmasına da zemin hazırlamıştır. Fıtratın dışına çıkıp muhalif safta yer almaya başlayan insan, ölçülere muhalefet eder, otoriteye karşı da bir tutum geliştirir. Böyle olunca, muhalefet edip karşı tutum sergilediği otoritenin ihsan ve imkânlarını, acizetine bakmadan kendi gücünden kaynaklandığı zannına kapılır. Neticede, kendi kendine hak etmediği bir takım değerler yükleyerek bir takım kaideler belirlemeye başlar. İşte, bu noktadan itibaren, fitrî olanla, sonradan olanın mücadelesi ve çatışması baş gösterir, sonradan olan meydan işgaline yeltenir.

Çağrısına cevap alamayan Erdem Bayazıt, fazilet ve asalet, güzellik ve iyilik adına, soyut ve somut tüm değerlerden soyunmuş bir şehirle karşı karşıyadır. Bu çağın şehri, ruhu alınmış bir cesettir. Kaybetmişten öte, kendisi bir kayıptır. Çünkü, diriltici ve yön tayin edici hususiyeti yok olmuştur. Bir şair olarak Bayazıt da, fitrî ve asil olanın yanında yer alıp sonradan icat edilene itiraz geliştirir. Bu itiraz, şimdinin diliyle adına çağ, devir veya dönem, ne denirse densin, şehri, ferdi tamama erdirmek suretiyle müşterek şahsiyete has bir varlık hâline gelmekten alıkoyan bakış açısıdır. Bu tavır, aynı zamanda, "çağ sana uymuyorsa, sen çağa uymalısın" masalına da bir meydan okumadır. Zira, alışılmışa muhalefet geliştirmeyen bir münevverden söz edilemez.

Bayazıt'ta Şehrin Veda Hâli

Dışarıdan kendisine yönelene açacağı sırrı kalmayan şehir ölüdür. Ruhunu yitiren şehirse, kayıptır. Şair, bundan böyle, çağrısına kulak vermeyen şehre veda edecektir.

*Kalabalık toplanıyor büyük meydanlara/Aşka veda/İnsanlar geçiyorlar yollar-
dan/İnanca veda/Şehir kapanıyor içine/Toprağa veda/ Dolaşılıyor bir heykelin taş-
tan eli üstlerinde insanların/Kuşlar göç ediyorlar bulutlar göç ediyorlar/"Yü-
zünde son gülümseme kaybolurken çocukların"/İnsana veda*

Yirminci asrın hem fertler, hem de toplumlar açısından, belirleyici dayatmalarından birisi, duvardır. Duvar, çağrışımları yönünden insan zihninde hemen her zaman olumsuz imalar taşır. Bu durum, insanlar için aşı-

lamaz meseleler yığındır. Fertler arasına örülen her türlü duvar, aynı gerekçe ve sebeplerle toplumlar arasında da inşa edilmiştir. Hatta, kapitalizm ile sosyalizmi, madde ile ruhu birbirinden ayıran, fikrî ve ideolojik karakterli soyut duvarlar inşa edildiği gibi, Doğu ile Batı, Asya ile Avrupa arasına konulmuş, insanlığın varlığına şahitlik ettiği somut duvarlar da bu asırda yükselmiştir.

Özne ile nesnenin yer değiştirip insanın da nesneleştirildiği çağımız dünyasında, her şey manasını yitirmiştir. Asıl olanın, yerinden edilmek suretiyle ötekileştirildiği yeryüzünde, kavram kargaşası ve hayat kaosu hüküm sürerken, değerlerin inşasına da imkân yoktur. İşte bu yüzden ki, nesnelere özne konumuna taşıyan yirminci asır çapulu, erdemli olanın değer biçme ve kıymet verme melekesini de iğdiş ederek, hayat ve varlıkları talan etmede tereddüt dahi göstermemiştir. Söz konusu, yerinden etme veya ötekileştirme fiili, şuurlu bir yıkımın ilk adımıdır. Zira, yıkım, yok etme ve ortadan kaldırmanın ilk basamağıdır. Şehirler, bir zihniyetin yerleşmesi ve kökleşmesi inşa edilirler: “Zaten bir şehrin inşası ile bir doktrinin yasalaştırılması (veya, belirli bir yer ve zamanın şartlarına uygun olarak geliştirilen yeni geleneksel bir formun oluşturulması) arasında öyle bir ilişki vardı ki, genellikle birincisi -yani şehrin inşası- ikincinin -yani doktrinin- bir sembolizasyonu olarak gerçekleşmekte idi.”¹ Çünkü, harabeye çevrilen bir zihin, bir düşünce, bir mekân, ayağa kalkıp kendine gelinceye kadar yıkıcılığı üstlenen, niyetini gerçekleştirme fırsatı yakalamış olacaktır. Harap edilmiş bir şehir, fesada uğramış bir muhayyile, her şeyin en güzeline sahiplik iddiasında bulunan insan açısından son derece hazin bir netice doğurur. Bu hazin neticenin daha çok yıkıma zemin oluşturmaması, şehri ve insanı bu neticeye sürükleyen sebeplerin ortadan kaldırılması sayesinde gerçekleşecektir.

Erdem Bayazıt şehre veda ederken, şehrin kimliğini hissettirecek hiç bir ölçünün kalmadığına vurgu yapar. Şehir, öğreticiliğini kaybetmiş, kalabalıklar mekânıdır. Yeryüzünde, adalet temeline dayalı nizamı tesis etmek, geldiği mekânın kusursuz güzelliğine eş imarı yürürlüğe koymak, her şeyi bir nizam ve ölçü ile yaratan Allah'ın, mahlûkat içinde sadece insana yüklediği vazifelerin başında yer alır. Maddi ve görünür tarafı bir yana, varlığını, insanın ayağa kaldırıcı ruhundan kalbine sızan, bu sayede

¹ René Guénon, *Âlemin Hükümdarı*, (Çev: İsmail Taşpınar), İnsan Yay., İst. 2014, s. 86.

biriktirdikleri ile marifet ve irfan merkezi haline gelen şehir, söz konusu erdemlerini yitirmiştir. Kendi öz ve cevherine yabancı kalan insan, kurduğu şehri de kendisine benzetmiştir. Artık, şehir, aşksız ve hedefsiz kalabalıklar meydanıdır. Eliyle inşa ettiği kulelerle aslına yani, toprağına yabancıdır. Üretimi değil, tüketimi esas alan insan yığınları aracılığı ile şehir, artık vazifesini yerine getiremez bir noktaya taşınmıştır.

Diğer taraftan; yerinden etme ve ötekileştirme, tabii olanın devre dışı bırakılması manasına gelir ki, tabii olanın devamlılığı, fitrî düzenin akışına bağlıdır. Bahse konu olan bu akış hâli, bir yandan var edilmenin sırrı açısından gerekli, öbür yandan, kendi bulunuş/oluş hikmetine ermede kapı aralamak bakımından sorumluluğa da uygundur. Bir sebepten dolayı, bu akışın ritmi ve ahengi bozulursa, var edilen her şey, var oluş sırrını ve hikmetini de kaybetmeye başlar. Bayazıt için bu durum bizi, manasız ve lüzumsuz bir şehir ile karşı karşıya getiren en önemli âmillerdendir.

Bayazıt, Şehir ve İnsan

Suretler âleminde, kendi suretini verdiği şehir, artık kayıp ülkedir. Bu bir yana, kendi suretini şehir aynasında seyredemeyen şair, daha acı bir durumla yüzleşmek zorundadır. Zira, öznellik konumuna geçen şehir, bir nesne olarak insanı değersizleştirir. Şair, somut ve biyolojik bir varlık olmaktan çıkmış, şehri, şehrin sokaklarında arayan, sisli ve yabancı bir rüzgârdır.

Bir gezgin adam

Bir adam belki de en çok bir rüzgâr şimdi/Sisli yabancı gölge gibi gezgin bir rüzgâr/Şehri bir yabancı gibi dolaşılıyor/Şehrin mabetleri bir bir tükeniyor/Başlıyor içinde sonsuz susuzluk/Avuçların içi terliyor.

İnsanın kurduğu şehirler, insana benzer. İnsanın taşıdığı her türlü vasıf ve nitelik, aynı zamanda, şehrin karakterini de belirleyen unsurlardır. Ruhu ölen insanın yansıması şehirler ruhsuz, dolayısıyla cansız varlıklar olarak karşımıza çıkmaktadır. Zira, şehirler, insanın aynası durumundadır. Hissi, heyecanı, güzellik duygusu kalmayan insanın aynası, dışarıdan bakana hiçbir şey söylemeyen, duvarlardır. Hayata hür olarak başlamış bir Erdem Bayazıt, yaratılıştaki ezeli ve ebedi hürriyeti ile şehrin kalbine yürümek, içine girmek, keşfetmek arzusuyla mekâna yönelir. Bu yöneliş, şüphesiz ki, canlı bir varlık olarak şehredir. Ancak, şehir, canlılık adına

her Őeyini kaybetmiŐ, hem nefes almayan, hem nefes vermeyen bir ölü ile karŐı karŐıya kalır. Ruh ve Őehir iliŐkisi bağlamında, dűŐünce ve tasavvur hâlini uygulamaya taŐıyan Bayazıt, önüne çıkan garabete bir anlam veremez. Çünkü, bu garabet, çağ insanının ruhsuzluğuna en büyük delil olarak kabul edilebilir. İnsan, ruhunu yitirmiŐ, bununla birlikte Őehir de, ruhunu, insana dair bütün meleke ve hususiyetlerini kaybetmiŐtir.

Erdem Bayazıt'ın önüne çıkan Şehir, ruhunu yitirmiş, ölü bir Őehirdir. Şehrin yegâne görüntüsü, sırra dair hiçbir hazine saklamıyor olmasıdır. Bu baŐıboŐluk, Şairin, Şehre henüz girmeden yüz yüze kaldığı duvarlardan yansır.

Şehir İçin Bir "Durum" Belirlemesi

Bayazıt, Őehirle yüzleŐtiėi noktada, akıl ve dűŐüncenin çıkmazda olduğu bir durumla da karŐı karŐıya kalır. Bu "durum", aslında sonucun da adıdır. Zira, insana, dolayısıyla Őehre hükmeden ruh değil, medeniyet adına insan aklının üretip sonra da kutsadığı makinelerdir. Yirminci asır, aklın ilahlaŐtırıldıėı bir zamanın adıdır. İlahlaŐtırılan aklın ortaya koyduğu ve kendisi gibi ruhsuz ve sınırlı araçlar ise, insanlığa vadettiği huzur, saadet ve geleceği getirmemiŐtir. Akıl, insan hayatını kolaylaŐtıran, yönlendiren ve mahkûm eden icatlarını gördükçe, görevini tamamlamıŐa yakıŐan bir ruh hâli içinde, artık kendi varlığını ortadan kaldırmaya hazırlanan "bir akrep"tir: *Makinalar bir elin beŐ parmağını çarmıha geriyorlar/Akıl bir akreptir intihara hazır.*

Hayatın nizamından sorumlu olan insan, nizamın temel taŐlarını teşkil eden madde ile ruhu, dengede tutma kabiliyetini yitirince, yoldan ayrılmıŐ ve sapmıŐ olur. İnsan, ilâhî olanla arasına **beton duvarlar** ördükçe, hürriyetini de ebediyen yokluğa mahkûm eder. Zira, ruhen esaret kabul etmez özellik ve kabiliyetlerle donanmıŐ âdemoğlu, kendi icatlarına tapıp kurbanlığa rıza gösterince, sonlu olanla bitiş antlaŐmasını da imzalamıŐ demektir. Bu hâle teslimiyet, dava sahibinin, davasından vaz geçmesi manasına gelir. Öyle bir dava ki, âdemoğlunun ilâhî teklifi kabulü ile başlayan, zaman ve Őart gözetmeden, her durumda müntesiplerinin omuzunda dalgalanan, Allah ve Resûl davasıdır. Söz konusu dava, hangi asırda olursa olsun, temsilcilerinin omuzlarında taŐıdıkları yükümlölük sayesinde Őeref ve haysiyet kazandıkları bir varlık davasıdır. Bayazıt'ın dikkat

çektığı husus da burasıdır. Çağın dayatmalarına inat, geleneğinden koparılmış, ilâhî olana sıkı sıkıya ve yeniden bağlama gayretidir.

Bayazıt, Allah'a kulluğun dışında, bütün bağlardan ve tapınmalardan uzak tutulmuş âdemoğlunun, gayeden saptırıcı, hile ve desise yoluna dalmasına razı değildir. Bayazıt'ın itirazı, hâdis olanadır. Çünkü, hâdis, kadimi yerinden etmeye niyetlidir. Yeni icat, geleneğe tahakküm cüretine yeltenmektedir. Yani, yeni eskiye, bâtil Hakk'a, kötü iyiye, batı doğuya harp ilân etmiş meydan okumaktadır. Her açıdan zıt ve muhalif, bundan dolayı, birbirini ortadan kaldırmak, kendi hâkimiyetini ilân etmek asıldır. Bunun neticesi de, yaratılmış ne varsa kölesi kılmaktır. Varlığı fitrî imkân ve değerlerinden koparmak isteyen kim varsa, ona karşı, **inanmışlar çağının zamana kök salmış ağacı olan eller**, direniş ve dirilişin sembolü şehadet parmaklarını, vahdeti tasdik maksadına matuf bir nişane olarak havaya kaldıracaklardır.

Şehir ve "Kaos"

Bayazıt, şiirin sonuna doğru, şehrin havasına hâkim olan "kaos"u tasvir eder. Oluş ve bulunuş sürecinin neticesine ulaşamadığı için, şehir, kemâl noktasında, kendisine yönelene sunacağı bir değer taşımamaktadır. Zira, şehrin evreni, tabii bir kuruluş fikrinden mahrûm bırakıldığı gibi, inşa ve ibda sorumluluğunu üstlenme hususunda da başıboştur. Kâinatın, kendi düzen ve biçimine kavuşmadan önce yaşadığı kaos, şehir için de geçerli olmalıydı. Böyle bir hazırlık süreci yaşamayan şehrin tüm eleman ve maddeleri ayakta, yersiz-yurtsuzdurlar. Bu yersiz-yurtsuzluk, Erdem Bayazıt'ın şahsında tüm insanlığa, geleceğe dair kesinlikle aydınlığa yol vermeyecek bir ümitsizlik aşılabilir.

Kirli yollar kapansın sular akmasın deniz/Sığmasın kabına/Gün batmasın aydınlatsın yüzlerde/Umutsuz mahkûmluğu/Makinalar çalışsın taşlar yarılsın ortalarından/Anneler ağlamasın çocuklar gülmesin/Gök çöksün toprak başkaldırsın su sussun/Ağaçlar durmasın bütün saatler dursun/Durmasın ulu rüzgâr şehri göklere savursun.

Erdem Bayazıt, Müslümanca bakar. Bundan dolayıdır ki, direniş ve dirilişin kaynağı, vahiydir. Vahyin belirlediği ölçülerin yol göstericiliği sayesinde, sapmadan yürüyen Bayazıt, hakikat olanın, icat edilene hâkimiyet kuracağını da bilir. Çünkü, bozulmanın neticesi olarak gerçekleşen değişim ve farklılaşma, ardından gelen mahiyetini kaybedip yitme kaygısı,

sadece, fanilik kaydı düşülmüş varlıklara mahsustur. Zira, geçicilik eksikliği ile malûl olmayan kaideler bütünü, zamana ve şartların belirlemesine bağılı olarak, özünde bulunmayan bir yapı ile karşımıza çıkacak değildir. Zaman, yer, gök ve tüm âlemler hakikatin tecellisi için vardır. Yine, **Birazdan Gün Doğacak** şiirinin mısralarında, söz konusu meseleyi görmek mümkündür:

*Zaman akar yer direnir gökyüzü kanat gerer/Siz ölümsüz çiçeği taşırsınız
göğsünüzde/Karanlığın ormanında iman güneşidir gözünüz/ Soluğunuz umut-
suz ceylanların gözyaşına sünger.²*

Zaman, hakikatin ortaya çıkması için, durmadan akış hâindedir. Yeryüzü, fesada uğramamak için direnir. Çünkü, yeryüzünün ölümü, âlem denen varlık alanının yok olmasıdır. Gökyüzü, korur. Zira, bütün güzellik ve ferahlıklar, gökyüzünden gelir. Eğer, tersi olursa, her şeyin mahvı artık mukadderdir. Çözüm üretmek ve çare bulmak, tabii ki, direniş ve diriliş gerçekleştirmeden mümkün değildir: **Karanlığın ormanında iman güneşidir gözünüz.** Karanlığın kuşattığı bir dünyaya ışık ya da ümit taşıyabilmek, iman güneşi olmaya bağılıdır. Herkes ve her şey, aynı tavır ve durumdaki, atalet ve tembelliğin çerçevesinde miskinlik meskeninde, tabiatının gereğini yerine getirmeden sessiz sedasız yaşıyorsa, öte ile olan bağlantının koptuğunu kabul etmek lazımdır. Zira, bu durum, felâketin zirveye ulaştığı noktadır. Asıl mesele, alışkanlığı ya da geleneği körü körüne muhafazaya gayret göstermek değil, sorumluluğu tek başına üstlenmektir. Hareket direnişi, direniş diriliği doğuracaktır. Diriliş mücadelesi, tembellikle çöken miskinliği yok edecek, miskinliğin örttüğü öz, hürriyetine yeniden kavuşacaktır. Erdem Bayazıt, işte bu noktada, bir hakikate işaret eder: Meselesi olmak, mücadelenin cebrîliğini ortadan kaldırır. Bayazıt'ın cebrîliği, vazifeyi gönüllü üstlenmiş olmanın neticesidir. Zira, dava hak, vazife kutsaldır. Hak davanın erliğini yapacak bir yiğit muhakkak vardır. Zira, hak, daima galiptir. Hakkın her zaman üstün oluşu, asıl güzellik ve iyiliğin hak zatında saklı bulunmasındandır. O hâlde, tek başına da olsa, bir ferdin bu gizli hazinede var olan güzellik ve iyiliği hâkim kılmak için eyleme geçmesi lazımdır.

² Erdem Bayazıt, *Şiirler*, İz Yayınları, İst. 1997, s. 10.

Sonuç: Çağrıya Cevap Vermeyen Şehir

Bayazıt, şiirin son bölümünde yirminci asrın sebep olduğu bir hususu şehirle birlikte “Bitiş”e taşır. Maddeyi ruha tercih eden asrın insanı, asıl yurdundan çıkarılmak suretiyle kaybettiğini yeniden düzenleme çaresini ararken, kendi ruhu yanında, bu ruha sahip çıkacakları da kaybetmiştir.

*O en öksüz köşesine sığındığımız yalnızlığın/Yalnızlığın teselli çiçekleri üstümüze/Göçen son kuşların sedef gagalarından dökülür/Şehir bir mahşer gibi içimizde ölür.*³

Erdem Bayazıt, ezelden ebede çağrısı olan bir medeniyetin şairidir. Beslendiği kaynak ise, her şeyin şiir gibi güzel ve ahenkli olduğu, şiir medeniyetidir. Bundan dolayı şiiri de, çağına çağrı ile sınırlı bir şiir değil, her çağa çağrısı olan bir medeniyet şiiridir. Sonsuz bir ruh medeniyetinin telkin, talim ve terbiyesine tabi olmakla bahtiyardır. Bir geleneğin ilke ve umdelerine samimiyetle sadıktır. Zamanı değerli, mekânı mamur kılma hususunda, sorumluluk sahibidir. Sorumluluğun göstergesi unsurların hâsıl olması için sergilenecek tavrın gereğinin yerine getirilmesinde tereddütsüz, elde edilecek neticeleri uygulamada gözü karadır. Temellük ettiği mirasın içinden konuşur. İtirazı, çağın dayattıklarınadır. İtiraz, rıza göstermemek ve teslim olmamaksa, Bayazıt’ın tefekkür dünyasında bunun sebebi vardır. Şehre ruh veren, kendisi değildir. O hâlde, ruhun belirleyici olmadığı bir mekânda, şairin sözü de geçmez. Bu ise, gündemin başkaları tarafından tayin edilmesi manasına gelir. Böylece bir dayatmanın eşiğine gelmiş olur. Dayatılana razı olmak, davası olma iradesini de yok eder. Bu hâl ise, âdem’den adem’e sürgünlüğü tasdik ve tasvip manasına gelir ki, işaretçi sıfatı ile önde bulunmayı da anlamsız kılar: **Alnınız en soylu isyandır demir külçelere.** Ruhundan soyunmuş yirminci yüzyıl insanı, anlamsız bir zeminde boşluğa doğru adımlar atmaktadır. Asıl vatanı ile kurduğu şehirler arasındaki bağları koparan insan, ruhunu besleyen kaynaktan da mahrum kalmıştır. İnsan, yaşadığı mekâna, kullandığı eşyaya, yurt kurduğu coğrafyaya ruh verir. Şehre ruh üfleyen söz konusu sonsuzlukla bağını koparan varlık, şehrin ruhunu da ortadan kaldırmış olacaktır.

Erdem Bayazıt, şiirin sonunda yalnızlığına sığınır. Elbette, bir kaçış değildir. Bu yalnızlık, ötekilik veya yabancılık gibi, maddeci dünyanın üret-

³ Bayazıt, *Şiirler*, s. 13-18.

tiği, çağdaş makine dişlileri arasında öğütölen nesne hâline indirgeniş olarak algılanmamalıdır. Zira, bu hâl, bencillik üreten çağdaş şehre inat, “şehirlerin anası”ndan talim ettiği ruh iklimini, tek başına kalmış olsa da, teneffüse devam etmek, bu ruh iklimini bütün şehirlere hâkim kılma gayretini kendinde görmektir. Bu, sayıca çokluğuna güvenen şehrin kalabalıklarına karşı, şahsiyetinin muhafazası için direnen, kendinden olmayana benzememek kavgasının ayrıcalığında otağ kurma hakkına hürmette ısrarlı, mutmain nefsin mahremiyetinde dirilişe ereceğine inanan ferdin yalnızlığıdır. Şehrin değer tüketimine karşı, ilâhî ve Muhammedî terbiye usûlünden devraldığı tefekkürü, kendi iç tezgâhında dokuyan erdemli bir yalnızlıktır. Diğer taraftan, iyi ile güzelin huzur verici öğretilerini yeryüzüne fısıldamak için nefes alıp veren bir farkındalığın yalnızlığıdır. Erdem Bayazıt'ın, her türlü yalnızlığa uğrayışı, aslında öze dönüş çizgisinden gönöl merkezine yeniden ve ebediyyen ulaşma yolunun başlangıcıdır. Onun yalnızlığı, diriliği ile, dünya şehrine fazilet ve asalet cevheri üreten bir mütefekkir yalnızlığıdır. Çağın şehri, dirilik adına tüm değerlerini yitirmiş bir arasattır artık. Aynı zamanda, varlık için erdem üreten bir mekân olma vasfını da yitirmiştir.

KAYNAKÇA

Bayazıt, Erdem, *Şiirler*, İz. Yay., İst. 1997.

Guénon, René, *Âlemin Hükümdarı*, (çev: İsmail Taşpınar), İnsan Yay., İst. 2014.